

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مقدمه

تدوین و انتشار نظرات شورای نگهبان در مورد مصوبات مجلس شورای اسلامی از جمله برنامه‌های مرکز تحقیقات است که انجام این مهم از دوره ششم قانونگذاری همزمان با کار مجلس آغاز گردید و نسبت به جمع‌آوری و انتشار نظرات شورا در مورد مصوبات سایر دوره‌های مجلس اقدام شد.

این عمل مستلزم مراجعه به بایگانی سوابق، و بررسی و ملاحظه قوانین مصوب و تطبیق با آن نظرات بود. که با حصول این مهم، کتاب‌های مجموعه نظرات شورای نگهبان مربوط به دوره‌های سوم تا هفتم مجلس به زیور طبع آراسته و به توزیع سپرده شد. کار دوره دوم اینک با تأخیر در اختیار علاقمندان به مباحث حقوقی قرار می‌گیرد. علت تأخیر این بود که نظرات مربوط به این دوره با توضیحات یکی از اعضای محترم حقوقدان شورای نگهبان چاپ و منتشر شده بود و تا حدودی این خلاء نسبت به این دوره احساس نمی‌شد.

بدیهی است دومین دوره مجلس، پس از گذشت ۴ سال از تأسیس نهاد نوین شورای نگهبان، حائز شرایط و تجارب نظارتی بر قانونگذاری است. با توجه به بروز برخی اختلافات مابین شورای نگهبان و مجلس شورای اسلامی در خصوص تصویب برخی قوانین، در تاریخ ۱۷ بهمن ماه ۱۳۶۶ طی نامه‌ای پیشنهاد تشکیل مجمع تشخیص مصلحت نظام گردید که پس از صدور فرمان حضرت امام (ره) ملاکی برای شورای نگهبان در امر قانونگذاری قرار گرفت.^(۱)

۱. متن نامه مورخ ۱۷ بهمن ماه ۱۳۶۶:

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

محضر مقدس رهبر عظیم الشأن، حضرت آیت‌الله العظمی امام خمینی دامت برکات وجوده الشریف در سایه اظهارات اخیر آن وجود مبارک، از لحاظ نظری مشکلاتی که در راه قانونگذاری و اداره جامعه اسلامی به چشم می‌خورد برطرف شده؛ و همان‌گونه که انتظار می‌رفت این راهنمایی‌ها مورد اتفاق نظر صاحب‌نظران قرار گرفت. مسئله‌ای که باقی مانده شیوه اجرایی اعمال حق حاکم اسلامی در موارد احکام حکومتی است. در حال حاضر لوایح قانونی ابتدا در وزارتخانه‌های مربوط، و سپس در کمیسیون مربوط در دولت، و سپس در جلسه هیأت دولت مورد شور قرار می‌گیرد. و پس از تصویب در مجلس، معمولاً دو شور در کمیسیونهای تخصصی دارد، که با حضور کارشناسان دولت و بررسی نظرات متخصصان، که معمولاً پس از اعلام و انتشار به کمیسیون‌ها می‌رسد، انجام می‌شود. و معمولاً یک لایحه در چند کمیسیون، به تناسب مطالب، مورد بررسی قرار می‌گیرد. ←

→ و دو شور هم در جلسه علنی دارد، که همه نمایندگان و وزرا یا معاونان وزارتخانه‌های مربوط در آن شرکت می‌کنند، و به تناسب تخصص‌ها اظهار نظر می‌کنند و پیشنهاد اصلاحی می‌دهند. و اگر کار به صورت طرح شروع شود، گرچه ابتدا کارشناسی دولت را همراه ندارد، ولی در کمیسیون‌ها و جلسه عمومی، همانند لوایح، کارشناسان مربوط نظرات خود را مطرح می‌کنند. پس از تصویب نهایی، شورای نگهبان هم نظرات خود را در قالب احکام شرعی یا قانون اساسی اعلام می‌دارد که در مواردی مجلس نظر آنها را تأمین می‌نماید. و در مواردی از نظر مجلس قابل تأمین نیست، که در این صورت مجلس و شورای نگهبان نمی‌توانند توافق کنند. و همین جاست که نیاز به دخالت ولایت فقیه و تشخیص موضوع حکم حکومتی پیش می‌آید. گرچه موارد فراوانی از این نمونه‌ها در حقیقت اختلاف ناشی از نظرات کارشناسان است که موضوع احکام اسلام یا کلیات قوانین اساسی را خلق می‌کند. اطلاع یافته‌ایم که جنابعالی در صدد تعیین مرجعی هستید که در صورت حل نشدن اختلاف مجلس و شورای نگهبان، از نظر شرع مقدس یا قانون اساسی یا تشخیص مصلحت نظام و جامعه حکم حکومتی را بیان نماید. در صورتی که در این خصوص به تصمیم رسیده باشید، با توجه به اینکه هم اکنون موارد متعددی از مسائل مهم جامعه بلا تکلیف مانده، سرعت عمل مطلوب است.

عبد الکریم موسوی - سیدعلی خامنه‌ای - احمد

خمینی

میرحسین موسوی - اکبر هاشمی رفسنجانی

- پاسخ حضرت امام (ره):

بسم الله الرحمن الرحيم

گرچه به نظر این جانب پس از طی این مراحل زیر نظر کارشناسان، که در تشخیص این امور مرجع هستند، احتیاج به این مرحله نیست، لکن برای غایت احتیاط، در صورتی که بین مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان شرعاً و قانوناً توافق حاصل نشد، مجمعی مرکب از فقهای محترم شورای نگهبان و حضرات حجج اسلام: خامنه‌ای، هاشمی، اردبیلی، توسلی،^۱ موسوی خوئینی‌ها، و جناب آقای میر حسین موسوی، و وزیر مربوط، برای تشخیص مصلحت نظام اسلامی تشکیل گردد؛ و در صورت لزوم از کارشناسان دیگری هم دعوت به عمل آید و پس از مشورت‌های لازم، رأی اکثریت اعضای حاضر این مجمع مورد عمل قرار گیرد. احمد^۲ در این مجمع شرکت می‌نماید تا گزارش جلسات به این جانب سریع‌تر برسد.

حضرات آقایان توجه داشته باشند که مصلحت نظام از امور مهمه‌ای است که گاهی غفلت از آن موجب شکست اسلام عزیز می‌گردد. امروز جهان اسلام نظام جمهوری اسلامی ایران را تابلوی تمام نمای حل معضلات خویش می‌دانند. مصلحت نظام و مردم از امور مهمه‌ای است که مقاومت در مقابل آن ممکن است اسلام پابرهنگان زمین را در زمانهای دور و نزدیک زیر سؤال برد، و اسلام امریکایی مستکبرین و متکبرین را با پشتوانه میلیاردها دلار توسط ایادی داخل و خارج آنان پیروز گرداند. از خدای متعال می‌خواهم تا در این مرحله حساس آقایان را کمک فرماید.

۱۷ بهمن ماه ۱۳۶۶

روح الله الموسوی الخمينی *

۱- آقای محمدرضا توسلی (محلالتی) از اعضای دفتر امام (ره).

۲- آقای سید احمد خمینی.

* ر.ک: صحیفه امام (ره)، ج ۲۰، ص ۴۶۳.

اینک مجموعه نظرات شورای نگهبان در خصوص مصوبات دوره دوم مجلس شورای اسلامی که به استناد موازین شرع و قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ (قبل از بازنگری ۱۳۶۸) صادر شده است، پیش روی خوانندگان محترم قرار دارد؛ این کتاب در پنج فصل به شرح ذیل تدوین شده است:

فصل اول دربرگیرنده دویست و دوازده مصوبه است که در مرحله اول و بدون ایراد شورای نگهبان مورد تأیید قرار گرفته است. مشخصات این مصوبات به صورت جدول تنظیم شده و شماره و تاریخ نشر آنها در روزنامه رسمی نیز برای مراجعه به متن کامل مصوبات درج گردیده است.

فصل دوم شامل یکصد مصوبه است که پس از ایراد شورا از حیث ابهام در متن و یا مغایرت و مخالفت با شرع و قانون اساسی برای اصلاح به مجلس شورای اسلامی اعاده شده و پس از اصلاح از سوی مجلس، مورد تأیید نهایی شورای نگهبان قرار گرفته است. در این فصل از نقل متن کامل مصوبات مطول نظیر لویح بودجه و یا موافقتنامه‌ها صرف‌نظر شده و تنها متن مواد و تبصره‌های مورد ایراد شورای نگهبان درج گردیده است.

فصل سوم تنها دربرگیرنده یک مصوبه است که شورای نگهبان در موعد مقرر قانونی نسبت به آن اظهارنظر نکرده و با انقضای موعد مقرر (به موجب اصل ۹۴ قانون اساسی) لازم‌الاجرا گردیده است.

فصل چهارم شامل بیست و سه مصوبه است که با اعلام ایراد از سوی شورای نگهبان به مجلس شورای اسلامی اعاده شده و تا پایان دومین دوره قانونگذاری مجدداً برای اظهارنظر به شورای نگهبان ارسال نشده است.

فصل پنجم دربرگیرنده سه مصوبه می‌باشد که با اصرار مجلس شورای اسلامی بر نظرات خود و عدم تأمین نظر شورای نگهبان در اجرای اصل یکصد و دوازدهم قانون اساسی، به مجمع تشخیص مصلحت نظام ارسال شده و به تصویب آن مجمع رسیده است. لازم به ذکر است که مصوبات مذکور پس از اتمام دوره دوم و همزمان با تشکیل مجمع تشخیص در آن مرجع مورد بررسی و تصویب قرار گرفته است. لکن به دلیل اینکه مرحله اول شکل‌گیری آن مصوبات مربوط به دوره دوم مجلس شورای اسلامی

می‌باشد، در این مجموعه آورده شده است.

ب
هر چند در گردآوری این مجموعه دقت و تلاش فراوان صورت گرفته است، اما مدعی عاری بودن آن از عیب و نقص نیستیم، لذا از تمامی دانش‌پژوهان و محققان به ویژه حقوقدانان و قضات محترم تقاضا می‌شود از ارائه نظرات اصلاحی دریغ نفرمایند. مرکز تحقیقات شورای نگهبان ضمن اعلام آمادگی و سپاس پیشاپیش از نظرات خوانندگان فرهیخته و ارجمند از این حرکت علمی، استقبال و باب ارتباط در این عرصه را برای همیشه مفتوح می‌داند.

و من الله التوفیق و علیه التکلان

مرکز تحقیقات شورای نگهبان

مرداد ماه ۱۳۸۹

فہرست تفصیلی

فهرست تفصیلی

مقدمه	الف.....
فصل اول: مصوبات تأیید شده	۱.....
فصل دوم: مصوبات تأیید شده پس از رفع ابهام و ایراد	۲۳.....
۱- لایحه پرداخت حق‌الکشف به کاشفین و مخبرین گارد سازمان حفاظت محیط زیست	۲۴.....
۲- لایحه الزام شرکتها و مؤسسات ترابری جاده‌ای مسافر و کالا به استفاده از صورت وضعیت مسافری و بارنامه	۲۷.....
۳- طرح تخلیه واحدهای آموزشی وزارت آموزش و پرورش و مراکز آموزشی دیگر که در اختیار سایر دستگاهها، ارگانها، سازمانها و نهادها است و تحویل آن به وزارت آموزش و پرورش	۳۳.....
۴- لایحه موافقتنامه بین المللی جاده‌ای بین دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت جمهوری اتریش	۳۷.....
۵- معافیت مالیاتی درآمد حاصل از تجدید ارزیابی دارایی بانکهای کشور (لایحه افزایش سرمایه بانکهای کشور)	۴۱.....
۶- لایحه تأسیس شرکت سهامی خاص تأمین ماشین‌آلات و تجهیزات راه‌سازی و راه‌داری	۴۴.....
۷- لایحه اداره امور شرکتهای بیمه	۴۸.....
۸- طرح تفسیر قانون واگذاری شهرک دانشگاه به شرکت تعاونی مسکن کارکنان دانشگاه تهران	۵۱.....
۹- لایحه (دوفوریتی) مالیات تعاون ملی برای بازسازی	۵۶.....
۱۰- طرح اصلاح قانون نظام صنفی مصوب ۱۳۵۹/۴/۱۳ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران	۶۳.....
۱۱- لایحه همه‌پرسی در جمهوری اسلامی ایران	۸۱.....
۱۲- لایحه تشکیل دادگاههای کیفری ۱ و ۲ و شعب دیوان عالی کشور (لایحه تشکیل دادگاههای کیفری ۱ و ۲)	۸۵.....
۱۳- لایحه تسهیلات استخدامی (اداری) و اجتماعی جانبازان انقلاب اسلامی	۸۹.....
۱۴- لایحه حمایت از آزادگان (اسرای آزاد شده) بعد از ورود به کشور	۱۰۲.....
۱۵- طرح الزام سازمان تأمین اجتماعی به اجرای بندهای الف و ب ماده ۳ قانون تأمین اجتماعی	۱۰۹.....

- ۱۶- طرح قانونی نحوه اجرای اصل هشتاد و پنجم و یکصد و سی و هشتم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران در رابطه با مسئولیتهای رئیس مجلس شورای اسلامی..... ۱۱۵
- ۱۷- لایحه اصلاح مقررات بازنشستگی و وظیفه قانون استخدام کشوری (لایحه اصلاح مقررات بازنشستگی کشوری)..... ۱۲۲
- ۱۸- طرح قانونی اصلاح بند (د) تبصره ۵۱ قانون بودجه سال ۱۳۶۸ کل کشور ۱۳۹
- ۱۹- طرح تشویق معلمان بازنشسته به ادامه همکاری با وزارت آموزش و پرورش..... ۱۴۲
- ۲۰- طرح قانونی شمول اجراء قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی در مورد ثروتهای ناشی از اختکار و گران فروشی و قاچاق (طرح قانونی شمول اجراء قانون نحوه اجرای اصل ۴۹ قانون اساسی در مورد ثروتهای ناشی از اختکار و گران فروشی)..... ۱۴۶
- ۲۱- طرح الزام تخلیه ساختمانهای وزارتخانههای فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و موسسات وابسته به دانشگاهها که در اختیار سایر وزارتخانهها و ارگانها می باشد (طرح الزام تخلیه ساختمانهای وزارت فرهنگ و آموزش عالی و بهداشت، درمان و آموزش و دانشگاهها که در تصرف وزارتخانهها و ارگانهای دیگر است)..... ۱۵۱
- ۲۲- لایحه اصلاح قانون دادرسی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۴/۲/۲۲ و ماده واحده الحاق سازمان قضایی ارتش به دادگستری مصوب ۱۳۶۰/۸/۱ و ۱۳۶۸/۴/۱ (لایحه اصلاح قانون دادرسی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۶۴/۲/۲۲)..... ۱۵۵
- ۲۳- لایحه برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی جمهوری اسلامی ایران..... ۱۶۲
- ۲۴- لایحه اصلاح ماده ۲۲ قانون مطبوعات مصوب ۱۳۶۴/۱۲/۲۲ ۱۷۹
- ۲۵- طرح الحاق موادی به قانون نحوه حفظ آثار و یاد حضرت امام خمینی رضوان الله تعالی علیه (طرح قانونی نحوه جلوگیری از تحریف فرمایشات و نوشتههای حضرت امام خمینی قدس سره)..... ۱۸۴
- ۲۶- طرح اصلاح پاره‌ای از مواد قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری مصوب ۱۳۶۱/۹/۱ و قانون اصلاح قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشوری و انتخابات شوراهای مزبور مصوب ۱۳۶۵/۴/۲۹ ۱۸۹
- ۲۷- طرح عضویت مجلس شورای اسلامی در اتحادیه بین‌المجالس (طرح الحاق مجلس شورای اسلامی به قانون عضویت دولت جمهوری اسلامی ایران در سازمانها و مجامع بین‌المللی)..... ۱۹۴

- ۲۸- لایحه ایجاد تسهیلات برای خرید، احداث و یا تکمیل خوابگاه‌های دانشجویان.. ۱۹۷
- ۲۹- لایحه نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران (لایحه ادغام ژاندارمری، کمیته و شهربانی و تشکیل نیروی انتظامی واحد)..... ۲۰۲
- ۳۰- طرح قانونی تشکیل سازمان نظام پزشکی جمهوری اسلامی ایران..... ۲۱۲
- ۳۱- طرح قانونی مجازات اخلاک‌گران در نظام اقتصادی کشور..... ۲۱۸
- ۳۲- طرح قانونی حمایت از تولید دام داخلی (طرح خرید دام داخلی و قطع واردات گوشت)..... ۲۳۰
- ۳۳- طرح الحاق دو تبصره به عنوان تبصره‌های ۳ و ۴ به ماده ۹ قانون روابط موجر و مستأجر مصوب ۱۳۶۲/۲/۱۳ (طرح الحاق یک تبصره به عنوان تبصره ۳ به ماده ۹ قانون روابط موجر و مستأجر مصوب ۱۳۶۲/۲/۱۳)..... ۲۳۶
- ۳۴- لایحه وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین..... ۲۳۹
- ۳۵- لایحه اجازه تأسیس باشگاه ورزشی و ورزشگاه توسط مردم با نظارت دولت..... ۲۵۹
- ۳۶- طرح شمول مقررات قانون کار و حفاظت فنی و بهداشت کار در مورد کارکنان و اتباع خارجی نهادهای انقلاب و مؤسساتی که تولیدات غیرتسلیحاتی دارند..... ۲۶۳
- ۳۷- طرح تشکیل شرکت‌های آب و فاضلاب..... ۲۶۶
- ۳۸- طرح آیین‌نامه استخدامی دیوان محاسبات کشور..... ۲۷۳
- ۳۹- طرح قانونی نحوه تشکیل پیام‌آوران بهداشت..... ۲۸۶
- ۴۰- لایحه بودجه سال ۱۳۷۰ کل کشور..... ۲۹۴
- ۴۱- طرح تغییر جدول حقوق و ضوابط پرداخت مستخدمین مشمول قانون استخدام کشوری و قضات (طرح قانونی تعیین ساعات کار کارکنان دولت و اصلاح جدول حقوق موضوع ماده ۳۲ قانون استخدام کشوری)..... ۳۰۴
- ۴۲- لایحه مقررات استخدامی سپاه پاسداران انقلاب اسلامی..... ۳۱۹
- ۴۳- طرح الحاق یک ماده به عنوان مواد ۹ به اساسنامه کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران (طرح الحاق دو ماده به عنوان مواد ۹ و ۱۰ به اساسنامه کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران)..... ۳۳۷
- ۴۴- طرح تسهیلات استفاده از وام مسکن آزادگان..... ۳۴۱
- ۴۵- طرح اصلاح قانون طبقه‌بندی مشاغل و برقراری کمک هزینه مسکن کارگری مصوب ۱۳۵۹/۱/۲۷ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران..... ۳۴۴
- ۴۶- طرح الحاق ماده واحده به قانون انتخابات..... ۳۴۷
- ۴۷- طرح اصلاح قانون دیوان محاسبات کشور مصوب ۱۳۶۱/۱۱/۱۱ مجلس شورای اسلامی و الحاق یک ماده به آن (طرح اصلاح قانون دیوان محاسبات کشور)..... ۳۵۰

- ۴۸- طرح قانونی اصلاح موادی از قانون خدمت پزشکان و پیراپزشکان مصوب ۱۳۶۷/۱/۳۰ و الحاق موادی به آن ۳۵۵
- ۴۹- طرح تمدید مهلت قانون بازنشستگی پیش از موعد کارگران مشمول تأمین اجتماعی ۳۶۵
- ۵۰- طرح قانونی توسعه صنعت ایرانگردی و جهانگردی ۳۶۸
- ۵۱- لایحه اصلاح موادی از قانون مدنی ۳۷۲
- ۵۲- طرح قانونی نحوه تقویم ابنیه، املاک و اراضی مورد نیاز شهرداریها ۳۹۷
- ۵۳- طرح دبلم فنی شناختن مدرک تحصیلی فارغ التحصیلان آموزشگاه بهدار روستایی ۴۰۳
- ۵۴- لایحه اساسنامه انستیتو تحقیقات تغذیه‌ای و صنایع غذایی کشور ۴۰۷
- ۵۵- طرح اجازه استخدام یک‌هزار نفر کارمند رسمی به سازمان ثبت اسناد و املاک کشور ۴۱۰
- ۵۶- طرح قانونی اصلاح مواد ۵۳ و ۵۶ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی ۴۱۴
- ۵۷- طرح نحوه اعمال نظارت بر کاهش هزینه‌های غیرضرور و جلوگیری از تجمل‌گرایی ۴۱۹
- ۵۸- طرح قانونی نحوه تأمین کسری اعتبار مورد نیاز ۹۶ بیمارستان کشور ۴۲۵
- ۵۹- لایحه معافیت وزارتخانه‌های فرهنگ و آموزش عالی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، آموزش و پرورش و سازمان بهزیستی کشور و سازمان انتقال خون از پرداخت حقوق گمرکی و سود بازرگانی برخی از کالاهای وارداتی ۴۲۹
- ۶۰- لایحه تأسیس سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی و اساسنامه آن ۴۳۳
- ۶۱- طرح قانونی اصلاح مواد ۱۵، ۳۱، ۳۲، ۳۳، ۳۴، ۶۹ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی و الحاق یک ماده به آن ۴۴۱
- ۶۲- لایحه بودجه سال ۱۳۷۱ کل کشور ۴۵۳
- ۶۳- لایحه اصلاح موادی از قانون مالیات‌های مستقیم مصوب سوم اسفندماه ۱۳۶۶ مجلس شورای اسلامی ۴۷۷
- ۶۴- طرح قانونی ابطال اسناد و فروش رقبات، آب و اراضی موقوفه ۴۹۹
- ۶۵- لایحه نظام مهندسی ساختمان ۵۰۴
- ۶۶- لایحه حفظ و حمایت از منابع طبیعی و ذخایر جنگلی کشور (لایحه حفظ و حمایت از ذخایر جنگلی کشور) ۵۱۰
- ۶۷- طرح قانونی رسیدگی به تخلفات اداری ۵۱۶
- ۶۸- لایحه مجازات جرایم نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران ۵۲۳
- ۶۹- طرح ایجاد تسهیلات لازم جهت صدور پروانه کسب برای جانبازان، اسرای آزاد شده و خانواده محترم شهدا و مقودین و اصلاح موادی از قانون نظام صنفی ۵۳۸
- ۷۰- اساسنامه (موسسه) آموزشی و تحقیقاتی صنایع دفاعی ۵۴۹

فصل سوم: مصوبات رد شده توسط شورای نگهبان ۵۶۳

- ۱- طرح لغو لایحه قانونی راجع به املاک وراثت اسماعیل قشقایی و سهراب بهادری قشقایی... ۵۶۴
- ۲- لایحه اساسنامه صندوقهای رفاه دانشجویان ۵۶۶
- ۳- طرح تفسیر قانونی راجع به تعیین نماینده قوه مقننه در قانون اداره صدا و سیمای جمهوری اسلامی ایران ۵۶۸
- ۴- لایحه عدم شمول مرور زمان مالیاتی..... ۵۷۲
- ۵- لایحه خدمت یک‌ماهه پزشکان و وابستگان حرفه پزشکی و پیراپزشکی ۵۷۴
- ۶- طرح قانونی ایجاد دفاتر ارتباط مردم با نمایندگان مجلس شورای اسلامی.. ۵۷۷
- ۷- طرح قانونی ایجاد تسهیلات برای ایثارگران انقلاب اسلامی و جنگ تحمیلی ۵۸۱
- ۸- طرح اصلاح ماده ۱۳ قانون مقررات صادرات و واردات..... ۶۰۹
- ۹- طرح اداره سازمان ثبت اسناد و املاک کشور زیر نظر وزیر دادگستری ۶۱۱
- ۱۰- طرح قانونی اساسنامه صندوقهای رفاه دانشجویان با قانون اساسی ۶۱۳
- ۱۱- طرح تعیین وضعیت خدمتی محافظین نمایندگان مجلس شورای اسلامی... ۶۱۹

فصل چهارم: مصوبات مجمع تشخیص مصلحت نظام ۶۲۵

- ۱- طرح اصلاح ماده ۱۴۵ آیین‌نامه داخلی مجلس شورای اسلامی (طرح عدم لزوم اجراء مفاد ماده ۱۴۵ آیین‌نامه داخلی در آغاز دوره سوم مجلس شورای اسلامی)..... ۶۲۶
- ۲- طرح نحوه رسیدگی به مسائل قضایی مربوط به نمایندگان مجلس ۶۲۹
- ۳- طرح قانونی نحوه اجراء اصل ۱۷۵ قانون اساسی در بخش نظارت..... ۶۳۴
- ۴- لایحه متمم قانون بودجه سال ۱۳۶۹ کل کشور (لایحه اصلاح قانون بودجه سال ۱۳۶۹ کل کشور جهت تأمین هزینه‌های مربوط به آزادگان)..... ۶۴۳
- ۵- طرح انتخاب وکیل توسط اصحاب دعوی (طرح انتخاب وکیل دادگستری توسط اصحاب دعوی)..... ۶۵۳
- ۶- لایحه نحوه صدور اسناد مالکیت املاکی که اسناد ثبتی آنها در اثر جنگ یا حوادث غیرمترقبه‌ای مانند زلزله، سیل و آتش سوزی از بین رفته‌اند..... ۶۵۸
- ۷- لایحه مجازات اسلامی ۶۶۷
- ۸- طرح تثبیت تعداد کاندیداها در انتخابات..... ۷۱۲
- ۹- طرح قانونی اصلاح مقررات مربوط به طلاق (طرح قانونی اصلاح قانون طلاق)..... ۷۱۸
- ۱۰- طرح قانونی نحوه کاهش و حذف تدریجی استعمال دخانیات (طرح قانونی ممنوعیت تدریجی واردات و کشت توتون، تولید و توزیع و استعمال دخانیات)..... ۷۲۹
- ۱۱- طرح قانونی اصلاح تبصره ۱ ماده ۱ قانون نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت مصوب ۱۳۷۰/۶/۱۳ ۷۳۶